

Talousarvion 2027 ja taloussuunnitelman 2027–2029 laadintaohjeet

Kuntalaki § 110

Valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi. Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Talousnäkymät 2027

Suomen Pankin ennusteen mukaan Suomen talous on kääntymässä asteittaiseen kasvuun vaikean suhdannevaiheen jälkeen. Talouskehitys on alkuvuonna vahvistunut erityisesti viennin, tuotannollisten investointien sekä yksityisen kulutuksen elpymisen myötä. Talouskasvun ennakoitaan olevan vuonna 2026 noin 0,7 prosenttia, minkä jälkeen kasvu vahvistuu 1,2 prosenttiin vuonna 2027 ja 1,4 prosenttiin vuonna 2028.

Kansainvälinen toimintaympäristö säilyy kuitenkin haastavana. Lähi-idän konfliktista johtuva energian hintojen nousu sekä geopoliittinen epävarmuus hidastavat talouskasvua erityisesti lyhyellä aikavälillä. Lisäksi euroalueen hidas kasvu, kauppapoliittiset jännitteet sekä Euroopan kilpailukykyhaasteet heikentävät vientinäkyelmiä. Toisaalta maailmantaloutta tukevat muun muassa teknologinen kehitys ja tulojen kasvu.

Inflaation arvioidaan nousevan vuonna 2026 noin 2,4 prosenttiin energian hintojen nousun seurauksena, mutta hidastuvan 1,6 prosenttiin vuonna 2027 ja olevan 1,8 prosenttia vuonna 2028. Ansiotason nousun ennakoitaan olevan noin 3,5 prosenttia vuosina 2026–2027. Yksityinen kulutus jatkaa kasvuaan, mutta sitä hillitsevät korkeat korot ja energian hinnan nousu. Kotitalouksien säästämisaste pysyy ennustejaksolla tavanomaista korkeampana.

Investointien kasvu perustuu erityisesti tuotannollisiin hankkeisiin, kuten datakeskuksiin, vihreän siirtymän ratkaisuihin sekä puolustusteollisuuteen. Asuntorakentamisen näkymät pysyvät heikkoina, ja toipuminen on hidasta. Viennin kasvu jatkuu kohtuullisena, mutta sitä rajoittaa heikko kysyntä erityisesti euroalueella. Työmarkkinatilanteen ennakoitaan paranevan asteittain talouskasvun vahvistuessa. Työttömyys alkaa vähentyä selkeämmin vuodesta 2027 alkaen, ja työttömyysasteen arvioidaan olevan ennustejakson lopussa noin 9 prosenttia.

Julkinen talous pysyy selvästi alijäämäisenä koko ennustejakson ajan. Alijäämän arvioidaan olevan noin 4–5 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen, ja julkinen velka kasvaa lähes 97 prosenttiin BKT:stä vuoteen 2028 mennessä. Julkisen talouden tasapainottamista hidastavat menojen kasvu, veronkevennykset sekä talouden vaimea kasvu.

Ennusteeseen liittyy merkittäviä epävarmuustekijöitä, joista keskeisimpiä ovat geopoliittinen tilanne, erityisesti Lähi-idän kriisi, Yhdysvaltojen kauppapolitiikka sekä Ukrainan sota. Talouskehitys voi kuitenkin muodostua ennustettua vahvemmaksi, mikäli kansainvälinen tilanne vakautuu odotettua nopeammin.

Suomen Pankki 12.6.2026

Kontiolahden talousnäkymät

Kontiolahden kunta on investoinut merkittävästi viime vuosina. Suuri investointitaso näkyy kasvaneiden poistojen ja velanhoitokustannusten kautta käyttötaloutta heikentävänä tekijänä. Investointitasoa on pyritty vakauteen kestävälle tasolle velkaantumiseen liittyvien riskien kasvun, korkotason nousun ja korkean investointitason menoja lisäävien vaikutusten rajoittamiseksi. Investointitason säilyttämistä kestävällä tasolla haastavat suunnitelmakauden investointitarpeet. Voimassa oleva investointisuunnitelma kasvattaa poistoja suunnitelmakaudella, mutta Kontiolahden pääterveysaseman myynti sekä yhtiöitettävien sotekiinteistöjen poistuminen kunnan taseesta pienentävät vuosittaisia poistoja noin 425 000 eurolla.

Valtionosuuslaskelmaennusteet ovat muuttuneet vuoden 2026 aikana taloussuunnitelmakaudelle tehtyihin arvioihin verrattuna. Elokuussa julkaistujen ennusteiden mukaan vuoden 2027 valtionosuudet tulisivat olemaan 16,05 miljoonaa euroa eli 1,0 miljoonaa euroa vähemmän kuin aiemmassa taloussuunnitelmassa. Vuoden 2026 talousarvioon verrattuna valtionosuudet tulevat pienenemään 0,5 miljoonaa euroa eli 3,3 %. Valtionosuuksien vähenemiseen vaikuttaa erityisesti verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksen väheneminen. Valmistellaan ollut valtionosuusuudistus kaatui vuoden 2025 aikana, eikä vuoden 2027 alusta suunniteltu valtionosuusuudistus tule toteutumaan.

Verotulojen ennusteet ovat tarkentuneet taloussuunnitelmakaudelle. Kesäkuussa tehtyjen ennusteiden mukaan vuodelle 2027 verotulokertymän ennustetaan olevan 38,6 miljoonaa euroa, joka on 0,1 miljoonaa euroa enemmän vuodelle 2027 verrattuna taloussuunnitelmakaudelle 2026–2028 tehtyyn ennusteeseen.

Voimassa oleva kunta-alan palkkaratkaisu tulee lisäämään kunnan henkilöstökustannuksia merkittävästi taloussuunnitelmakaudella. Korkoa korolle laskien sopimuskauden (1.5.2025–29.2.2028) palkkakustannukset tulevat nousemaan jopa 9,5 %. Toimintakulujen kasvun rajaamista on jatkettava toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi tulevina vuosina. Uudet menot lisäävät toimet tulee rajata lakisääteisten velvoitteiden täyttämiseen. Talousarviovalmistelun edetessä osastojen tulee valmistella talousarvioesitykset kunnanhallituksen 7.9.2026 antaman talousarviokehyksen mukaisesti.

Sote- ja pelastustoimen kiinteistöt tuli yhtiöittää vuoden 2026 alusta voimassa olevan lainsäädännön mukaan. Yhtiöittämisvelvoite perustuu kilpailuneutraaliteettivaatimukseen. Kunnan toimiessa markkinoilla sen tulee toimia samojen pelisääntöjen mukaan kuin markkinoilla toimiva yksityinen toimija. Yhtiöittämistä on valmisteltu, ja valtuusto on tehnyt asiaa koskevan päätöksen 18.5.2026 § 20. Yhtiöittämisellä on suoria vaikutuksia kunnan taloussuunnitelmaan muun muassa vuokratulojen, kiinteistöjen ylläpitokustannusten, poistojen ja lainanhoitokustannusten kautta. Yhtiöittämistapa vaikuttaa siihen, millaiset taloudelliset vaikutukset yhtiöittämisellä on kunnan kannalta. Yhtiöittämisen taloudelliset vaikutukset tarkentuvat syksyn aikana, ja tämä tullaan huomioimaan talousarviokehyksen antamisen yhteydessä.

Kunnan lainojen suojausaste on korkea, jonka vuoksi korkomarkkinoiden heilunnalla ei ole äkillisiä suoria vaikutuksia kunnan olemassa olevaan lainakantaan. Uusilla talousarviolainoilla on olennainen vaikutus tulevien vuosien korkokustannusten kehitykseen.

Talousarviota valmistellaan kunnissa muutosten ja epävarmuustekijöiden keskellä, minkä vuoksi tulevat vuodet tulevat olemaan taloussuunnittelun osalta haasteelliset.

Taloussuunnittelmaprosessi

Talousarviokirjan tulee olla linjassa kuntastrategian kanssa. Kuntastrategian toteuttamista tukevat toiminnalliset tavoitteet ja mittarit ovat osa taloussuunnitelmaa. Talousarvion toiminnalliset tavoitteet asetetaan kuntastrategian mukaisista näkökulmista.

- Kestävä ja terve kuntatalous

- Loistavin asenne – Olemme haluttu työnantaja
- Innostavin kasvun ja oppimisen ympäristö
- Kehittyvien asumisen ja elämisen ympäristö
- Rohkein työnteon ja yrittämisen ympäristö

Kahdelle ensimmäiselle näkökulmalle tulee asettaa 1–2 tavoitetta. Muiden näkökulmien osalta tulosalueiden tulee asettaa omaan toimintaan liittyvien näkökulmien osalta yhteensä 1–3 tavoitetta. Asetettavat tavoitteet kohdistuvat olennaisiin toimintoihin ja ohjaavat kehittämään toimintatapoja ja siten toiminnan tuloksellisuutta. Tavoitteiden tulee olla selkeitä, jotta niitä voidaan mitata mahdollisimman yksiselitteisillä ja konkreettisilla mittareilla ja menetelmillä. Suosituspituus talousarviokirjan tulosaluelomakkeille on enintään 2 sivua.

Määrärahat ja tuloarviot

Käyttötalouden määrärahat ja tuloarviot viedään suoraan budjetointiohjelmaan kustannuspaikka- ja tilitasolla, sekä projektitasolla tiedossa olevien käyttötalouden hankkeiden osalta.

Investoinnit viedään suoraan budjetointiohjelmaan kustannuspaikka- ja projektitasolla.

Muutokset kustannuspaikoissa, toiminnoissa ja projekteissa tulee ilmoittaa pääkirjanpitäjälle sekä ilmoitukset tarpeettomista kirjaustunnisteista.

Henkilöstö

Talousarvion palkkamäärärahojen laskenta tapahtuu taloussuunnitteluohjelmassa, jonne kuluvan vuoden palkkatiedot viedään suoraan henkilöstöhallinnon ohjelmasta 14.9. mennessä. Tiedot on tarkistettava osastoilla ja tehtävä tarvittavat korjaukset sekä huolehdittava siitä, että kaikkien vuonna 2027 työskentelevien henkilöiden palkat tulevat huomioituksi talousarviossa.

Kunta-alan virka- ja työehtosopimuskausi on 1.5.2025–29.2.2028. Vuoden 2027 palkankorotukset toteutuvat 1.4.2027, ja niiden yhteisvaikutus on 2,8 %. Palkankorotukset eivät astu voimaan vuoden alusta, minkä vuoksi vuoden 2027 talousarviosuunnittelussa käytetään palkankorotusten yhteisvaikutuksen arviona 2,1 % henkilöstön palkkasummasta. Arviot palkkojen korotusprosentista on huomioitu taloussuunnitteluohjelmassa. Palkkojen sivukuluissa käytettävät prosentit on huomioitu valmiiksi taloussuunnitteluohjelmassa. Palkkame-
nojen suunnittelussa tulee noudattaa voimassa olevaa tiliöintiohjetta.

Työnantajan sivukuluihin ei ole odotettavissa olennaista kasvua vuodesta 2026, pois lukien Työllisyysrahaston ennakkotieto, jonka mukaan vuodelle 2027 on olemassa pieni nousupaine. Ennakkotiedon mukaan muihin työnantajan sivukuluihin ei ole tulossa olennaisia korotuksia.

Vanhat eläkemenoperusteiset eläkemaksut on korvattu vuodesta 2023 alkaen tasausmaksulla. Kevan antaman ennakkotiedon mukaan Kontiolahden kunnalle kohdistuvan tasausmaksun suuruus on noin 815 000 euroa vuonna 2027, mikä on noin 24 000 euroa vähemmän kuin vuonna 2026. Tasausmaksu eli eläkemenoperusteisen KuELin korvaava maksu syötetään keskitetysti taloushallinnosta.

Henkilöstösuunnitelmista on toimitettava erillinen liite lautakunnittain 16.10.2026 mennessä.

Sisäiset erät ja poistot

Sisäisiä eriä ovat tilavuokrat, siivous- ja ateriapalvelut sekä keskushallinnon tukipalvelut. Sisäisten erien osalta on tarkistettava, että menot ja tulot ovat yhtä suuret. Sisäistä katetta ei saa syntyä. Sisäiset erät tulee toimittaa taloustoimistoon 2.10.2026 mennessä, jonka jälkeen ne syötetään taloussuunnitteluun keskitetysti.

Irtaimiston poistot kohdistetaan suoraan ao. tulosityksiköille. Kaikki poistot syötetään keskitetysti taloustoimiston toimesta.

Investoinnit

Käyttömenoksi katsottavan verottoman irtaimen omaisuuden hankintaraja on 20 000 euroa (alv 0). Yli tämän maksavat hyödykkeet ovat aktivoitavia ja ne kuuluvat investointiosaan. Aktivointiraja on projektikohtainen.

Investointitaso on saatettava vuosikatteen näkökulmasta tarkasteltuna kestäväälle tasolle. Kaikkien investointien osalta on tehtävä priorisointia ja investointien tulee painottua tuottavuutta ja kustannustenhallintaa edistäviin investointeihin. Jokainen investointiesitys on perusteltava. Lautakuntien talousarvioesityksiin tulee sisällyttää myös investointiosaa koskeva esitys. Investoinnit budjetoidaan projektitasolla. Määrärahat ja tulorivit viedään suoraan budjetointiohjelmaan.

Investointisuunnitelmasta on toimitettava erillinen liite lautakunnittain.

Avustukset ja projektit

Talousarvioesityksiin sisältyvistä avustuksista ja projekteista on toimitettava erillinen liite lautakunnittain.

Ilmastotoimet talousarviossa

Ilmastobudjetoinnin tavoitteena on varmistaa, että kunnan ilmastosuunnitelmassa määritellyt keskeiset toimenpiteet, niihin kohdistuvat resurssit sekä niiden vaikutukset näkyvät talousarviossa ja taloussuunnitelmassa. Ilmastoasioiden huomioiminen on pakollinen osa talousarvion valmistelua.

Osastojen tulee ennen talousarvion laadintaa käydä läpi voimassa olevan ilmastosuunnitelman toimenpiteet ja tunnistaa ne toimenpiteet, joiden toteutus on ajankohtainen suunnitteluvuonna. Kaikkia toimenpiteitä ei toteuteta samanaikaisesti, vaan valinnassa painotetaan niiden ajankohtaisuutta ja toteutettavuutta.

Valitut ilmastotoimenpiteet tulee sisällyttää osastojen talousarvioehdotuksiin siten, että tarvittavat määrärahat varataan muiden kustannusten tapaan osaston käyttötalous- ja/tai investointiosaan osaksi muita talousarvion määrärahoja. Ilmastotoimia koskeva tekstiosio ja valitut toimenpiteet esitetään kaikkien osastojen ja tulosalueiden osalta samassa taulukossa ilmastoluvun alla.

Jokaisesta talousarvioon sisällytettävästä ilmastotoimenpiteestä tulee esittää vähintään toimenpiteen tulosalue, kuvaus, yhteys ilmastosuunnitelmaan, kustannukset (investointi ja/tai käyttötalous), mahdolliset kustannussäästöt sekä toimenpiteestä vastaava osasto tai yksikkö. Jokaiselle toimenpiteelle on nimettävä selkeä vastuutaho. Lisäksi toimenpiteestä esitetään laadullinen arvio sen ilmastovaikutuksista ja vaikutuksesta päästövähennyksiin.

Kaikkien merkittävien investointien osalta tulee arvioida ja kuvata investoinnin ilmastovaikutukset osana investoinnin perustelua. Ilmastovaikutusten arviointi on osa normaalia valmistelua ja päätöksentekoa. Talousarvion valmistelussa ilmastotoimenpiteitä tarkastellaan kokonaisuutena ja niiden yhteenlaskettua vaikutusta kunnan päästökehitykseen arvioidaan laadullisesti.

Ilmastotoimenpiteiden toteutumista seurataan osana kunnan normaalia talousraportointia. Seurannassa tarkastellaan toimenpiteiden toteutumista, kustannuksia, mahdollisia säästöjä sekä vaikutuksia. Talousarvion ja tilinpäätöksen rakenteen tulee olla yhteneväinen.

Talousarvion 2027 laadinnan aikataulu

- Kunnanhallituksessa 24.8.2026 talousarvion laadintaohje
- Talousarviokehys kunnanhallituksessa 7.9.2026
- Osastojen tulee tarkastaa henkilöstön palkkamäärärahat taloussuunnitteluohjelmasta 2.10.2026 mennessä (palkat on ajettu ohjelmaan 14.9.)
- Sisäiset erät taloustoimistoon 2.10.2026 mennessä
- Avustukset, projektit, henkilöstösuunnitelma ja investointisuunnitelma on toimitettava taloustoimistoon 16.10.2026 mennessä
- Lautakuntien käsittely vko 44
- Veroprosenttien käsittely KH 19.10.2026 ja KV 26.10.2026
- Kunnanhallituksen käsittelyt 16.11.2026 ja 30.11.2026
- Talousarvion ja taloussuunnitelman hyväksyminen kunnanvaltuustossa 7.12.2026

Talousarvion ja -suunnitelman syöttämisestä suunnitteluohjelmaan vastaavat osastot omilta tulosalueiltaan. Määrärahojen syötöt tehdään sadan eurojen tarkkuudelle pyöristettyinä.

KONTIOLAHDEN KUNNANHALLITUS**Kontiolahden kunta**

Keskuskatu 8
81100 Kontiolahti

p. 013 7341
f. 013 734 5328

kirjaamo@kontiolahti.fi
www.kontiolahti.fi

Y-tunnus: 0169048-8